DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Skaperné Embersics Erzsébet

A RÁBA-VIDÉKI SZLOVÉN NYELVJÁRÁS SZÓALKOTÁSA

Készült

az ELTE BTK Szláv Nyelvészeti Doktori Iskola keretében

BUDAPEST, 2006.

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárás szóalkotása

1. A disszertáció a Rába-vidéki szlovén tájszólás alkotott szavainak elemzésével foglalkozik.

Dolgozatom célja: a Rába-vidéki szlovén nyelvjárás szóalkotásának vizsgálata, az alkotott (képzett, ill. összetett) szavak feltérképezése, bemutatása a történelmi előzmények áttekintésével. Legfontosabb kérdése, hogy a Rába-vidéki nyelvjárás szóalkotása mennyiben különbözik az irodalmi nyelv szóalkotásától, melyek a legfontosabb azonosságok, különbségek, ill. eltérések, s milyen idegen (főként magyar) nyelvi hatások érték. További fontos feladatom a szóalkotási módok bemutatása, azok példákkal való illusztrálása, szemléltetése a Rába-vidéki szlovén tájszólásban.

A tájszólás szóalkotásának bemutatása során fontosnak tartom az irodalmi nyelvvel való párhuzamok kiemelését az azonosságok és különbségek megjelölésével, a különböző jelentéscsoportok főbb jellemzőinek felsorolását, ill. megfogalmazását, különös figyelmet szentelve a tájszólás jellegzetességeinek.

Dolgozatomban a Rába-vidéki szlovén tájszólás szóalkotási sajátosságait vizsgálom. Az egész nyelvterületre kiterjedő vizsgálatot azért tudtam elvégezni, mert a szóalkotási sajátosságok, kisebb eltérésektől eltekintve, egységes képet mutatnak a Rába-vidéki nyelvterület egészén. Ehhez viszont a szóalkotás bemutatása előtt egy átfogó fonológiai, fonetikai áttekintésre volt szükség, mivel a nyelvjárásváltozatok magán-, ill. mássalhangzórendszerei nagymértékben eltérnek egymástól.

A dolgozat négy fő fejezetre tagolódik, melyeket rövid szlovén nyelvű összegzés és bibliográfiai jegyzék egészít ki.

2. A rövid bevezetést követő második fejezetben a Rába-vidék történetének, a szlovén nyelv nyelvjárási tagoltságának és főbb tényezőinek, valamint a magyarországi szlovén nyelvjárás főbb változatainak bemutatására kerül sor.

A Rába-vidék a Vas megyében lévő Szentgotthárd mellett, a Rába folyó völgyében, a Magyarországot Ausztriától és Szlovéniától elválasztó határ közé ékelődve helyezkedik el. Földrajzilag a vidék a murántúli Goričko része, mely terület hét községet foglal magában: Felsőszölnök/Gornji Senik, Alsószölnök/Dolnji Senik, Rábatótfalu/ Slovenska ves (1984-ben Szentgotthárdhoz csatolták), Szakonyfalu/ Sakalovci, Apátistvánfalva/Števanovci, Orfalu/Andovci, Kétvölgy/ Verica-Ritkarovci. A Rába-vidék gazdasági és kulturális központja pedig Szentgotthárd/Monošter városa.

A szlovén nyelvterületen belül Jože TOPORIŠIČ szlovén nyelvész klasszifikációja szerint 8 nyelvjáráscsoportot különböztetünk meg. Ez az állapot ezeréves történelmi fejlődés eredménye, amelyet több belső és külső tényező irányított és határozott meg. A legfontosabb tényezők egyike minden bizonnyal a szlovén vidék benépesítése volt, a nyelvjárási tagoltság másik előmozdítója viszont a nyelvi újításokban keresendő. A földrajzi viszonyok, a közlekedési utak és irányok, amelyek már a szláv korszak előtt kialakultak, a szlovén vidék korai közigazgatási-politikai megosztása és történelmi fejlődése, valamint az egyházigazgatási szervezetek kétségtelenül azon tényezők közé tartoztak, amelyek a szlovén nyelv nyelvjárási tagoltságát felgyorsították, és sajátos módon kisebb nyelvjárási egységeket, nyelvjárásokat alakítottak ki, hoztak létre.

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárás a pannon nyelvjáráscsoportba tartozik, azon belül pedig a muravidéki tájszólás egyik változata. A Rába-vidéki dialektológiai kutatási munkák két fő változatról szólnak: a felsőszölnöki és az apátistvánfalvi variánsról. Az egyik változatot Felsőszölnökön, Alsószölnökön és Kétvölgyön beszélik, a másikat Apátistvánfalván és a többi szlovén községben (Szakonyfaluban, Rábatótfaluban és Orfaluban). A két változat kialakulását feltehetően az is elősegítette, hogy körülbelül ilyen módon voltak felosztva a szlovén falvak mind gazdasági (dobrai birtok és szentgotthárdi apátsági birtok) mind egyházközségi szempontból (felsőszölnöki és apátistvánfalvi egyházközség). A két főváltozat közötti fonológiai különbségek a diftongusok számában és a *t'* fonéma meglétében, ill. hiányában jelentkeznek a legszembetűnőbben. A felsőszölnöki nyelvváltozatban a diftongusok száma kisebb, mint az

apátistvánfalvaiban. Egyrészt a hosszú, hangsúlyos magánhangzórendszerből hiányoznak az *ę:Ç, ö:Ç, ǫ:Ç* diftongusok, helyettük monoftongusok állnak, másrészt a rövid, hangsúlyos magánhangzórendszerben a felsőszölnöki zárt *ę* és *ǫ* helyett az apátistvánfalvai változatban *ie* és *uo* rövid diftongusok fordulnak elő. Az apátistvánfalvi nyelvváltozatban a *j* fonémát a zöngétlen mássalhangzók utáni és az elölképzett magánhangzók előtti pozíciókban *t'* hang váltja fel (*d'vǫ:rnict'e, 'lä:Çšńact'e, k'linčect'e*), a felsőszölnökiben viszont *j>k* fejlődést figyelhetünk meg (*so'da:cke, s'tåręške, š'kǫnęcke*).
A *šč>št'* mássalhangzócsoport Apátistvánfalván megőrződött, Felsőszölnökön pedig *šč>šk* disszimiláció következett be: *goš't'ica, 'ešt'e, 'tiešt'e, g'rå:²bišt'e, 'küšt'er - goš'kica/ koš'kica, 'eške, 'teške, g'ro:²-biške, 'küšker.*

Ebben a fejezetben teszek említést a Rába-vidéki tájszólás kutatásával foglalkozó nyelvjáráskutatók eddig megjelent munkáiról és tanulmányairól. Tine LOGAR szlovén nyelvjáráskutató a felsőszölnöki nyelvjárásváltozat fonológiai rendszerét mutatta be, Zinka ZORKO szlovén nyelvész és nyelvjáráskutató pedig az apátistvánfalvi változatot kutatta, és tanulmányaiban e variáns fonológiai, morfológiai és részben lexikai elemzését adta. Tájszólás jellegű munkáiban az irodalmi nyelvvel való elemző összevetésre, valamint a két nyelvjárásváltozat eltérő elemeinek vázolására is sor került. A nyelvjárásbeszélők közül MUKICS Ferenc dolgozta fel a felsőszölnöki tájszólás hangtanát és alaktanát, s a tájszólás lexikai anyagának összegyűjtését is elvégezte.

A nyelvterület történeti áttekintése főként a nyelvjárásváltozatok kialakulása szempontjából rendkívül fontos, mint ahogyan a szlovén nyelv nyelvjárási tagoltsága és annak főbb tényezői is, hiszen sok nyelvi jelenség, s azok diakronikus fejlődése, alakulása ennek alapján válik világossá.

3. A tájszólás szóalkotásának bemutatása előtt szükségesnek tartom a szlovén és a magyar nyelvben két nyelvi szint alapfogalmainak és rendszerezésének összevető elemzését adni. Ezért a harmadik fejezetben arra vállalkozom, hogy a szlovén és a magyar nyelv szó-

alkotásáról és szófaji rendszereinek összevetéséről rövid áttekintést nyújtsak a két nyelv alapfogalmainak és kritériumrendszereinek bemutatásával.

A szlovén és a magyar szóalkotás alapvető különbsége, hogy a szlovén szóalkotásra a tőalapúság, a magyar szóképzésre és szóösszetételre a szóalapúság a jellemző. Ritkább esetekben a magyar nyelvben is találhatók tőalapú képzések (pl. az *sz*-es és *v*-s változatú tövek), de ezek rendhagyó eseteknek számítanak. A magyar szakirodalomban két fő szóalkotási módot különböztetnek meg: a szóképzést és a szóösszetételt. A szlovén grammatikákban viszont négy szóalkotási módról van szó, ezek a szuffixáció, a szerves szóösszetétel, a prefixáció és az ún. szervetlen szóösszetétel. A különbség egyrészt a rendszerezésben, csoportosításban keresendő (szóösszetétel: szerves és szervetlen szóösszetétel), másrészt a nyelvek tipológiai és genealógiai különbözőségében lelhetők fel (a szlovén nyelvben vannak prefixumok, a magyarban viszont nincsenek).

A szóalkotás bemutatása, feldolgozása különböző szempontok alapján történhet.

A szlovén szakirodalom a szóalkotást általában négy kritérium alapján mutatja be: 1. az alkotott szó szófaji hovatartozása (főnév, melléknév, ige, határozószó); 2. az alkotott szó szóalkotási mód szerinti hovatartozása (szuffixummal képzett szó, összetett szó, prefixummal képzett szó, ún. szervetlen szóösszetétel); 3. a szótő motiváltsága (pl. főnevek képzése igei, melléknévi, főnévi, határozószói tövekből stb.); 4. az alkotott szó szóalkotási jelentése (pl. cselekvő, cselekvés, a cselekvés eredménye, a cselekvés helye és ideje stb.).

A magyar szakirodalomban a szóalkotás bemutatása nem általánosságban történik, hanem a szóképzés és a szóösszetétel külön fejezetekben kerül bemutatásra. A szóképzés feldolgozása a képzők osztályozása, ill. az egyes képzők részletesebb vizsgálata alapján, a szóösszetétel bemutatása pedig az összetett szavak fajtái szerint történik: endocentrikus szóösszetétel, exocentrikus szóösszetétel, mellérendelő típusú szóösszetételek.

A szlovén és a magyar nyelvben az egyes szófaj-kategóriák nem fedik egymást teljesen, a két nyelv szófaji rendszere között radikálisnak tűnő számszerű különbség figyelhető meg. Ennek egyik oka

az, hogy genealógiailag és tipológiailag is eltérő nyelvekről van szó, másik oka pedig a rendszerezésekben felmerülő kritériumok részben eltérő belső differenciáltságában keresendő.

4. Mindezek ismeretében térek át dolgozatom negyedik, egyben fő fejezetében a Rába-vidéki nyelvjárás szóalkotásának részletes elemzésére. Először a szóalkotás általános jellemzőit mutatom be, azaz az alapfogalmakat és a főbb felosztásokat, tájszólási példákkal illusztrálva jellemzem a szóalkotási módokat, és megadom az egyes szóalkotási módok algoritmusait.

A Rába-vidéki szlovén tájszólásban új szavakat az irodalmi nyelvben ismert valamennyi szóalkotási mód szerint alkotunk, de nem azonos termékenységgel, ill. gyakorisággal. A legtöbb új szó szuffixációval jön létre, mégpedig az ún. általános és modifikációs szuffixumos szóképzéssel. A másik három szóalkotási mód kisebb mértékben jelenik meg a tájszólásban, kivételt képeznek azonban azok az összetett igék, amelyek határozószó és ige kapcsolatából jöttek létre a magyar, ill. német nyelv hatására (pl. *'cü(Ç)par'pelatę, 'dǫÇzb'rü:stę, 'gǫrs'pi:satę, 'nimopoko'si:tę, 'ko:²ls'pi:satę*).

Ezt követően kerül sor az összegyűjtött szóalkotási anyag részletes bemutatására a négy kritérium figyelembevételével: főnévi szavak alkotása, melléknévi szavak alkotása, igék és határozószók alkotása. A tájszólási példákat a szóalkotási jelentéscsoportok alapján mutatom be, azon belül is a képzők ábécé szerinti sorrendjében, s külön csoportban tüntetem fel a hímnemű, a nőnemű és a semleges nemű származékszókat. Az igéknél az infinitivusokat, a főneveknél a nominativus szinguláris vagy plurális alakokat, a melléknevéknél az alapfokú hímnemű nominativus szinguláris alakokat adom meg alapformaként. A szóalkotási anyag bemutatásánál, ill. feldolgozásánál az általános nyelvészeti rövidítéseket alkalmazom.

a) A nyelvjárásban a főnévi szavakat az irodalmi nyelvhez hasonlóan igei, melléknévi, határozói és főnévi tőből képezzük. A tájnyelvet és az irodalmi nyelvet összevetve megállapítható, hogy a különböző alapú ún. általános főnévképzések hasonló jelentésekkel rendelkeznek mindkét nyelvtípusban, sőt mi több, valamennyi jelen-

tésre több-kevesebb származékszót a tájszólásban is találunk. A legtöbb képzett főnév olyan sajátosságokat mutat, mint az irodalmi nyelvben (pl. *'ti:stęž, š'terę ko'si: > 'kọs -ec, 'ti:stę-ž, š'terę b'rü:sę > b'rü:s -ø, 'ti:stę-ž, š'terę s've:Çtę > s've:Çč -a),* de találunk idegen (főként magyar és részben német) eredetű képzéseket is, ami vagy a szótő (pl. *'ta:n, 'gę je 'gåzda > gaz'd -ija, 'ti:stę-ž, š'terę 'ma: s 'kęn op'råftę > tęšla'r -ija*), vagy a képző (pl. *'ti:stęž, š'terę zapo've:Çda > zapo've:Çd -oša, 'ti:stęž, š'terę je 've²kę > velę'k -a:š,*) idegen eredetét jelenti, vagy pedig mindkettőét (pl. *'ti:stęž, š'terę sa/se z 'mọtoron 'vọzę > 'mọtor -oša, 'ti:stęž, š'terę v 'bo:²tę o'da:va > 'bo:²t -oša, 'ti:stęž, š'terę 'ko:²dę > 'ko:²d -ęš, 'ti:stęž, š'terę je 'bu:ta > 'bu:t -aš*). Az idegen eredetű tőből, idegen képzővel képzett főneveket két csoportra oszthatjuk. Egyrészt azokra, amelyek teljes mértékben adaptálódtak a nyelvjárásban (*'mọtoroša, 'bo:²toša, 'ko:²dęš, 'bu:taš*), másrészt pedig azon főnevekre, amelyek megőrizték idegen voltukat (*'ga:rdęštå, 'åkvarẹum, 'jubęleum/'jubęleom*).

A Rába-vidéki beszélt nyelvben több tájszólási jellegű főnévi derivátumot is találunk, amelyek vagy archaikus képzések (pl. *vuče'n–eni:k < 'ti:stę, š'terę sa/se f'či:*), vagy tájszólási színezetű szuffixumokkal keletkeztek [a ***-tę:r*** képző *(pas'tę:r)* az irodalmi ***-tir*** szuffixummal szemben, az ***-iteo/-itel*** képzők *(kars'titeo/kars'titel, re'šiteo/re'šitel)* mint az irodalmi ***-itelj*** megfelelői, a ***-teo/-tel*** szuffixum *(o'büteo/o'bütel)* az irodalmi ***-alo***-val szemben], vagy pedig tipikus tájszólási származékszók (*š'kęr < 'to:², s 'kęn sa/se š'kęrę, 'mela < 'to:², 'kå sa/se 'mele, obedo'va:lnęca < 'ta:n, 'gę sa/se obedo'va:*).

A tájszólásban prefixumos tövekből is sok főnévi származékszó keletkezett (*'za:plada, po'pe:Çvańe, nas'råmnost, na'ma:rnost, ne'du:žnost*), de előfordulnak összetett tőből képzett főnévi derivátumok is (*'vö'pitańe, f'küpsp'ra:vlańe, 'semo'go:²čę, 'vekę'večnost, 'po:²'no:²čnęca*).

A melléknév alapú főnévképzésnél a leggyakoribb az ún. konverziós szóképzés (pl. *'mọškę, 'lübę, 'vöz'råščenę, 'ma:lę, e'di:nę, p'ra:vę*), amely a tájszólásban nem korlátozódik csupán a minőséget kifejező tövekre (pl. *gos'pọčkę*). Hasonló módon tájszólási jelleget képviselnek a melléknévi igenevekből (*parmę'no:²čę, na-*

’zo:²čę) és a modifikált melléknevekből derivált főnevek is (*dob-’ro:²tnęk*).

A modifikációs szóképzéssel képzett főnevek nem a számuk, hanem a képzők sokszínűsége alapján alkotnak fontos csoportot. Mindez annak következménye, hogy a tájszólás nem írott formában, hanem leginkább beszélt nyelvként jelenik meg, amelyben fontos szerepet tölt be az érzelmi megnyilvánulás.

A főnévi származékszók stilisztikai szempontból nem azonosak. A stilisztikailag neutrális szavak mellett, mint például a *p’rọrok, s’lü:žba, ’kü:jar, zę’da:r, ka’dilo stb*., előfordulnak stilisztikailag jelölt szavak is, pl. *dre’målo, moto’vi:lo, vo’ńilo, ča’sålo, brü’sålo stb.*

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban az összetett szavak száma csekély, s a szlovén irodalmi nyelvben megkülönböztetett három fajtából csupán két típusra találunk néhány példát: A – ún. interfixummal és szuffixummal alkotott szavak, pl. *’čüdo’delnęk, v’nębo’zętke*; B – ún. csak interfixummal alkotott szavak, pl. *’ko:²lna’po:²t < ’po:²t za ’ko:²la, ’pe:Çška’po:²t < ’po:²t za ’pe:Çške lę’di:*.

A magyarországi szlovének nyelvjárásában a szlovén eredetű összetett szavak száma elenyésző. Sokkal több a magyar nyelvből átvett összetett szó, amelyek között ún. vegyes, ill. hibrid képződményeket is találunk (pl. *p’ra:’cu:ker*). A tájszólásban mindezek mellett német eredetű összetett szavak is előfordulnak (*š’tur’la:mp, št’rüm-’pa:nklę stb.*).

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban a prefixummal képzett főnevek száma is kevés. A képzett főnevek öt különböző prefixummal fordulnak elő: **antę-** (*antęk’ristoš, antę’sọlar, antę’pa:ter*), **ark-** (*ark’a:ngeo*), **na-** (*na’ka:k, nas’reča, na’vọla*), **ne-** (*ne’du:žnost*), **ni-** (*’nika,’niške*).

A szervetlen összetételek száma hasonlóan elenyésző, mint az ún. szerves összetétellel alkotott összetett szavaké. A képzés során előfordulhat, hogy valamely hangsúly elveszik, vagy pedig a tő va-

lamilyen más módon változik meg (*'ọčanaš, zd'råvamarija, 'nikaneÇ, 'niškeneÇ).*

b) Melléknévi szavakat főnévi (*'måma > 'måmẹn, bar'gåča > bar'gåčnastẹ*) és melléknévi szavakból (*st'råšen > star'ša:nskẹ, 'pọÇbẹn > 'pọÇbẹnskẹ*), továbbá igékből (*'kü:jatẹ > 'kü:janẹ, skar'bẹtẹ > skar'bẹčẹ*) és határozószókból (*'lẹtos > 'lẹtošńẹ, 'dåleč > 'da:lečnẹ*) képzünk. A melléknévi szóképzésnél is megkülönböztetünk általános és modifikációs szóképzést. A általános melléknévképzés az irodalmi jelentéscsoportok többségével rendelkezik. A tájszólásra jellemző például a ***-ji > -d'ẹ*** szuffixum váltakozása (*k'ra:vd'ẹ, 'ribd'ẹ*), valamint a ***-čkẹ*** képző (*ro'våčkẹ, de'jåčkẹ, so'dåčkẹ*) gyakorisága a ***-skẹ/-škẹ*** szuffixumok mellett. A tájszólásban a képzett melléknevek döntő többsége csak határozott alakban fordul elő (*la'senẹ, vo'dẹ:nẹ*), ami a dialektus egyik alapvető sajátossága.

Az ige alapú melléknévképzésre jellemző, hogy a származékszók főként prefixumos igetövekből keletkeztek (*po'česatẹ > po'česanẹ, zb'risatẹ > zb'risanẹ, par'vẹzatẹ > par'vẹzanẹ, zagra-'di:tẹ > zag'råjenẹ, o'k•stẹtẹ > o'k•ščenẹ*), de találunk ún. összetett igékből (főként határozószó és ige kapcsolatából) képzett melléknéveket is (*'vöpo'čintẹ > 'vöpo'čińenẹ, 'nüza'råstẹ > 'nüza'råščenẹ, p're:Çkpoko'si:tẹ > p're:Çkpo'kọšenẹ*).
A modifikációs melléknéveknek az irodalmi nyelvben előforduló jelentéscsoportjai (az 'adott tulajdonsághoz való közelítés' jelentés kivételével) a tájszólásban is megjelennek ugyan, de a legtöbb csoportban csak kis számban fordulnak elő. 'A szó pontosabb besorolása a melléknevek közé' csoportba jellemzően, nagyrészt csak a magyar eredetű tövekből, szlovén szuffixumokkal képzett származékszók tartoznak (*'meštersk ẹ, 'xirošen, ba'tẹžen*).

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban a melléknévi szavak összetétele igen ritka. Az összetett melléknéveket vagy interfixummal és szuffixummal (*'ta:(k)šẹ, š'terẹ sa/se bo'gi: bo'ga: > bo'ga:bo'gẹčẹ, 'ta:(k)šẹ, š'terẹ sa/se ro'di: e'dinẹ > e'dino'rọjenẹ, 'ta:(k)šẹ 'večen na 'vöke > 'vekẹ'večen, 'ta:(k)šẹ z 'go:²lo g'la:vo >*

'go:²log'la:vę), vagy csak interfixummal (*'rinskoka'to:²lęškę < 'rinskę ka'to:²lęškę, 'č•no-'be:Çlę < 'č(a)ren pa 'be:Çlę*) alkotjuk. A tájszólásban az összetett szavak helyett szókapcsolatok, körülírások vagy magyar jövevényszók használatosak.

A tájszólásban a prefixummal képzett melléknevek is nagyon ritkán fordulnak elő. Összesen négy prefixumra korlátozódnak, köztük szerepel a felsőfok jele is: **na-** (*nas'rečen, na'du:žen, na'vọlen, na'mę:ren*), **na:Ç-** (*'na:Ç'ü:šę, 'na:Çg'lọpšę, 'na:Çd'råkšę*), **ni-** (*'ništarnę, 'ni(k)šę, 'nikak*), **pre-** (*prem'la:dę, pres'ta:rę, pred'ra:gę*).
A tájszólásban e csoportba sorolhatnánk a melléknevek tagadott alakjait is: **ne:Ç-** (*'ne:Çm'la:dę, 'ne:Çz're:Çlę, 'ne:Ç'g•dę, 'ne:Ç'pọznanę*).

Szervetlen összetétellel alkotott melléknév a nyelvjárásban alig található *('ta:(k)še'fęle, 'nikaneÇv're:Çden, 'ọvaške'fęle, zovgas've:Çta)*. A szervetlen szóösszetétel viszont gyakori a számneveknél, pl. *'edend'våÇstę, d'va:d'våÇstę, t'ri:d'våÇstę, 'sedemd'våÇstę, d'va:t'rę:stę, 'ọsant'rę:stę, da'vę:tt'rę:stę,...; 'pę:da'sę:t, da'vę:da-'sę:t...; d've:Çs'to:², t'ri:s'to:², 'sedens'to:², 'ọsans'to:²...*

c) A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban igéket szuffixumos szóképzéssel, azaz általános és modifikációs szóképzéssel, valamint szerves szóösszetétellel alkotunk. Ezt a szófajt nem képezzük viszont sem az ún. valódi prefixumos szóképzéssel, sem pedig szervetlen szóösszetétellel.

A magyarországi szlovén tájszólásban általános és modifikációs szóképzéssel alkotunk igéket is, éspedig főnevekből (*drop'tinętę, kra'lüvatę*), melléknevekből (*la'di:tę, 'bo:²kšatę*), indulatszókból (*'čọpnętę, 'čifkatę*) és igékből (*dola'tętę, parbę'di:tę*). A képzett igék általában hasonló jelentésekkel fordulnak elő, mint az irodalmi nyelvben. Az igékből elöljárószókkal képzett igék esetében az irodalmi nyelvben előforduló prefixumok többsége a dialektusban is fellelhető, de minden jelentésben nincsenek jelen. Kizárólag a tájszó-

lásra jellemző prefixumok is előfordulnak, ezek a **vo-/vu-, sa-/s-, par-, o-, z-/zo-** prefixumok (pl. *vo'gåsnętę, 'vuÇtę, vož'gåtę/vuž'gåtę, sam'lętę, sag'rętę, parla'tętę, par'vę:rtęvatę, parg'nåtę, par'ręzatę, parca'di:tę, o'dåtę, o'da:vatę, z'gintę, zost're:Çlatę, zo'sękatę*), amelyek az irodalmi **u-, se-/s-, pri-/pre-, pro-, po-** helyett fordulnak elő. Igéket igékből ún. szabad morfémákkal is képezhetünk. A tájszólásban a **sa/se** (*par'mislętę sa/se, 'buÇtę sa/se, pre'fa:lętę sa/se*) és a **sę** (*'mislętę sę, 'vüpatę sę, po'so:²dętę sę*) némásokkal történő képzésekre találunk példákat, viszont **ga, jo** névmásokkal képzett derivátumok nem fordulnak elő.

Az ún. modifikációs igei derivátumok igékből keletkeznek, s a jelentésük vagy ismétlődő cselekvésekre, pl. *'večkrat 'pǫčtę > 'po:²katę, 'večkrat omad'lętę > omad'le:Çvatę,* vagy pedig kicsinyítő, nagyító értelmű cselekvésekre utalnak, pl. *'målo/'nika 'd'ukatę > 'd'ufkatę, 'dǫsta 'd'o:²katę > 'd'åÇckatę.* Ennek értelmében a modifikációs igeképzéshez a folyamatos igék képzése befejezett igékből (*par'metatę > parme'ta:vatę, 'küptę > kę'püvatę*) és a kicsinyítő, becéző stb. értelmű modifikációk (*'d'ufkatę, 'tåckatę*) tartoznak.

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban az irodalmi nyelvhez hasonló szerves szóösszetétellel keletkezett összetett igék száma csekély, pl. *b'lågos'lǫvętę.* Ellenben nagyon sok összetett tükörszót találunk, mégpedig az igék mellett álló határozószók esetében. E szóalkotási mód a Rába-vidéki nyelvjárás sajátos típusa, hiszen megállapítható, hogy a magyar, ill. német ún. preverbumok jelentésének fordításával keletkeztek (pl. *'gǫro'bęstę < 'felakaszt', ill. 'aufhängen', o'bęstę < 'akaszt', ill. 'hängen', 'gǫr- < 'fel-', ill. 'auf-'*). Mivel a határozószók az igékkel szoros egységet alkotnak, így ezeket a képződményeket az összetett szavak közé soroljuk.

Képzett igék magyar eredetű tövekből szlovén képzőkkel is keletkezhetnek, mégpedig magyar főnévből (*'dęlatę 'la:rmo > 'la:rmatę, 'låbdatę sa/se, 'kinčatę, 'kefatę*), magyar melléknévből (*'dęlatę 'kåi 'cifro > 'cifratę, bata'žüvatę, bat'rüvatę*), valamint magyar igékből (*'áld' > ald- + -üvatę > al'düvatę, ban'tüvatę; 'dicsér' > dič- + -ętę > 'di:čętę, 'šętatę sa/se, 'a:snętę, to'måč(ę)tę, vars'tüva-*

tę; 'vizsgázni' > vižgaznę- + -vatę > 'vižgaznęvatę, 'låknęvatę, 'va:lås(t)nęvatę).
A magyar igékből képzett igék vagy magyar igei tőből (*to'måč(ę)tę, vars'tüvatę*) vagy főnévi igenévből (*'vižgaznęvatę, 'låknęvatę*) keletkeztek. A magyar főnévi igenévből való képzés valamennyi újkeletű igénél megfigyelhető, melyek a ***-va-tę*** képzővel adaptálódnak a Rába-vidéki szlovén igék rendszerében (*'ęretšęgęznęvatę, 'ńårålnęvatę,'nęvnåpoznęvatę*).

d) Határozószókat leggyakrabban szuffixumos (*s'pa:roma, ž'låkoma, do'ma:, 'gǫrę, 'dǫlę, d'rügęč, t'rętt'ęč, š't•tęč, 'rusoškę, vo'g•skę, ...*) és prefixumos (*napras'tånoma, nask'rüma*) szóképzéssel alkotunk, ritkábban szervetlen szóösszetétellel (*v'lętę, v'zimę, nad'våje, na're:Çtkę, 'o:²dalęč*), szerves szóösszetétellel pedig alig.

A Rába-vidéki nyelvjáráskutatás területén még sok kutató és elemző munkára van szükség ahhoz, hogy valamennyi település tájszólását a legfőbb nyelvi szinteken feldolgozzuk, ill. bemutassuk, s hogy az alapvető nyelvi sajátságokat a Rába-vidék egészére vonatkozóan feltárjuk. A különböző változatok, alváltozatok elmélyülő tanulmányozása után kerülhetne sor egy összegző, elemző, az egész nyelvjárás sajátosságait áttekintő feldolgozásra és elemző munkára.

A témával kapcsolatos publikációk

1. Značilnosti gornjeseniškega narečja. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok III.* Szombathely 1988, 169-177.
2. Madžarske besede v gornjeseniškem narečju. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV.* Szombathely 1991, 111-120.
3. Vpliv madžarskega besedotvorja oz. madžarskega jezika na besedotvorje seniškega govora. In: GADÁNYI Károly–BOKOR József–GUTTMANN Miklós (szerk.): *Nyelvi tudat, identitástudat, nyelvhasználat.* Szombathely 1996, 87-92.
4. Glagolske tvorjenke v seniškem govoru. In: ZORKO, Zinka–KOLETNIK, Mihaela (szerk.): *Logarjev zbornik.* Maribor 1999, 180-185.
5. Pisna raba porabščine ob koncu 19. stoletja na primeru odlomka Sibiline knjige. In: BOKOR József (szerk.): *Az anyanyelv a kétnyelvűségben.* Maribor-Lendva 1999. 106-111.
6. Magyar elemek a Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban. In: BALASKÓ Mária (szerk.): *Tanulmányok a Filológiai Intézet Tudományos Műhelyéből.* Szombathely 2001, 67-73.
7. Tvorjenke v rokopisu z Gornjega Senika. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2. VII. Nemzetközi Szlavisztikai Napok.* Szombathely 2002, 174-186.
8. Képzett igék a Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban. In: BALASKÓ Mária (szerk.): *Tanulmányok a Filológiai Intézet Tudományos Műhelyéből.* Szombathely 2003, 95-102.
9. Samostalniške tvorjenke odlomka Sibiline knjige s konca 19. stoletja. In: MOISEENKO, Viktor (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2.* Szombathely 2003, 433-442.